

Галина Стародубець

**КАДРОВАЯ ПОЛИТИКА СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ КАК ОСНОВНАЯ ДЕТЕРМИНАНТА
ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ СОЦИАЛЬНЫХ ПРОЦЕССОВ В ЗАПАДНОУКРАИНСКОМ
РЕГИОНЕ В ПОСЛЕВОЕННЫЙ ПЕРИОД**

В статье говорится о кадровой политике советской власти в западных областях Украины в первые послевоенные годы. Указано, что партийная номенклатура выступала основным субъектом советизации региона. Учитывая это, центральная власть оказывала важное значение вопросу правильного подбора кадров на ключевые партийные должности в западных областях Украины. С 1944 г. начинают структурные изменения социальной системы западноукраинского региона, обусловленные целенаправленной кадровой политикой сталинского режима. В отдельную привилегированную прослойку выделяется партийно-советская номенклатура.

Ключевые слова: партийная номенклатура, большевистская партия, западные области, бюрократический аппарат, кадры.

Galyna Starodubets

**THE PERSONNEL POLICY OF THE SOVIET POWER AS A FUNDAMENTAL
DETERMINANT OF THE TRANSFORMATIONAL SOCIAL PROCESSES IN WESTERN
UKRAINE AFTER THE WAR**

The personnel policy of the Soviet power in western regions of Ukraine in the first years after the war is described in the article. It is mentioned that the party nomenclature was the main subject of the Sovietization of the region. This was the reason for the central power to pay particular attention to the process of the correct recruiting for the key party positions in western regions of Ukraine. Together with 1944 the structural changes of the social system of the region of Western Ukraine begin. They are caused by direct personnel policy of the Stalin regime. In particular, the party-soviet nomenclature forms the single privileged layer.

Key words: party nomenclature, bolshevists' party, western regions, bureaucratic apparatus, staff.

УДК 94(477):314.15 «1940/1960»

Наталія Касьянова

СТАН ТА ПРИЧИНИ ПЕРЕСЕЛЕНЬ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ В 1940–1960-Х РР.

У статті увага зосереджена на причинах, пов'язаних з впливом адміністративно-бюрократичної системи та особистісними мотивами потенційних мігрантів. Зроблено висновок про домінування з боку держави економічних та політичних причин, зокрема підвищена потреба в трудових ресурсах під час відбудови та подальшого нарощування економічного потенціалу; зменшення кількості працездатного населення; збільшення площ ріллі на Півдні та Сході республіки; формування соціальної бази підтримки радянської влади в окремих регіонах УРСР. Серед особистісних мотивів переселенців виокремлено: бажання покращити матеріальний стан та житлові умови; низький рівень культурно-побутового обслуговування; важкі виробничі умови; відсутність можливості соціально-професійного зростання; несприятливий клімат тощо.

Ключові слова: організована міграція, сільськогосподарські переселення, організований набір робітників, економічні причини, політичні причини.

Дослідження переселенського процесу в УРСР в 40–60-ті рр. ХХ ст. передбачає наявність двох учасників – держави з одного боку та переселенців – з іншого. Вивчення міграцій з точки зору потреб держави є необхідним для її подальшого регулювання за кількістю, складом і спрямованістю потоків. У радянській державі її дослідження обумовлювалось передусім необхідністю виконання народногосподарських планів, підвищення ефективності суспільного виробництва, більш-менш рівного розміщення трудових ресурсів, освоєння малорозвинутих районів тощо. З точки зору самих мігрантів, переселення повинні були задовольнити їх індивідуальні потреби – більш вищий рівень життя, умови для здобуття освіти, підвищення кваліфікації, отримання роботи відповідно особистим здібностям, спеціальністю, складом розуму і характеру, сімейними обставинами тощо. Отже, зазвичай, кожна зі сторін мала свої інтереси та активно стимулювала і підтримувала цю політику. Нерідко інтереси обох сторін перетиналися, що надавало процесу переселення динамічності. Тим не менш, на певних етапах, спостерігалися розбіжності.

Дослідження міграційних процесів з огляду причин переселення здійснювали радянські фахівці. Йдеться про розробки демографів [1–2], економістів [3–5], правознавців [6] та соціологів [7]. Переселенські процеси вони пов'язували із виробничими відносинами та умовами життя людей. Серед фахівців істориків питання переселень та їх причин, на жаль, не набули детального вивчення. Після проголошення незалежності українським історикам відкрився доступ до раніше засекречених документів. Причини й процес переселення набули нового змісту та осмислення. Не заперечуючи економічних чинників дослідники звертають увагу на інші, не менш важливі, а подекуди й визначальні державні мотиви організованих міграцій.

Причини переселення можна звести у три групи. Перша охоплювала скерування на роботу, службу, сподівання на перспективу професійного зростання і вищого соціального статусу, також надії на покращення матеріального становища та умов проживання. Тобто в основі першої групи причин можемо бачити поєднання впливу адміністративно-бюрократичної системи з особистісними мотивами потенційних мігрантів. До другої групи причин належать міжособистісні зв'язки мігранта: одруження, заміжжя, переїзд з батьками, до батьків або родичів та інші сімейні обставини. Третій блок причин переселення формально об'єднується визначенням «за власним бажанням». У ньому згрупувались причини, пов'язані з оцінкою мігрантом його соціально-психологічних та матеріальних умов проживання. Оскільки метою нашого дослідження є виявлення стану та причин переселень в радянській Україні, тобто організованої міграції, нас цікавлять в першу чергу причини першої групи. Розглянемо більш детально кожен з груп причин.

В умовах значних демографічних втрат у Другій світовій війні та швидких темпів відбудови народного господарства в післявоєнний період, СРСР відчував значну потребу в трудових ресурсах. Усунути дефіцит робочої сили в окремих регіонах була покликана політика переселення. Вирішальним чинником в формуванні обсягів і напрямків переселень була можливість поглинути робочу силу існуючим виробничим потенціалом, який збільшувався в наслідок будівничих заходів і в ході модернізації існуючих підприємств. Для УРСР потреба в робочій силі була високою у Донецько-Придніпровському та Південному районах, що пояснювалось рівнем їх спеціалізації. Саме ці райони займали питому вагу загалом в СРСР за виробництвом найважливіших видів промислової продукції. До групи галузей з найвищим рівнем спеціалізації відносились чорна металургія, вугільна і газова промисловість, виробництво устаткування для металургійної, гірничорудної, нафтової, газодобувної, хімічної та харчової промисловості [8, с. 24]. Усе це вимагало певної закономірності раціонального розміщення продуктивних сил на території України. Гостро постало питання необхідності забезпечення економіки шахт Донбасу, «Запоріжсталі», «Азовсталі», машинобудівних заводів Харкова та Києва, Дніпрогесу кадрами робітників та спеціалістів. Сюди і направлялися в організованому порядку мешканці з південно-західного району. На початкових етапах відбудови широко використовувались трудові мобілізації, в тому числі через організовані набори сільських працівників, особливо молоді.

Чільне місце в народногосподарському комплексі УРСР поряд з промисловістю посідало і сільськогосподарське виробництво. Республіка була значним виробником озимої пшениці, соняшника, цукрових буряків, льону-довгунця, картоплі і овочів, м'яса і сала, молока, яєць, плодогідної продукції, винограду тощо. Проте, так само, як і в промисловості, наявність кадрів, особливо кваліфікованих, відбивалась на показниках ефективності виробництва, зокрема урожайності сільськогосподарських культур, собівартості виробництва тощо.

Однак у південних областях республіки різко скоротилась кількість працездатного населення порівняно з 1940 р., що спонукало Міністерство землеробства УРСР звертатися до ЦК КП(б)У з пропозиціями переселити з поліських областей до південних певну кількість господарств. Наприклад, у 1946 р. пропонувалось переселити 8600 господарств [9, арк. 3]. Подібні звернення та пропозиції Міністерство землеробства мотивувало, по-перше, слабким освоєнням орних земель в південних областях. На 1946 р. воно сягало 65–78 %. По-друге, різким скороченням кількості працездатного населення. Порівняно з 1940 р. його кількість зменшилась на 50–54 % (див. таб. 1) По-третє, зростаючим навантаженням орної землі на одного працездатного (див. таб. 2).

Таблиця 1

Кількість працездатного сільського населення в областях УРСР

Області	Наявність працездатних колгоспників на 1 січня (в тис. осіб)		
	1940 р.	1945 р.	%
Херсонська	231,7	125,2	54
Запорізька	364	189,5	55
Миколаївська	206,3	108	52,4
Одеська	465,1	235,9	50,7

[9, арк. 7].

Навантаження ріллю на одного працездатного в областях УРСР (в га)

Області	Навантаження орною землею на одного працездатного (в га)	
	1940 р.	1945 р.
Херсонська	6,0	11,0
Запорізька	4,8	9,2
Миколаївська	5,4	10,4
Одеська	3,5	6,9
Чернігівська	2,4	3,4
Житомирська	2,5	3,5
Вінницька	2,8	3,7

[9, арк. 7, 9].

Таким чином, в повоєнний час у багатьох південних колгоспах УРСР навантаження на одного працездатного збільшилось вдвічі. Надмірне навантаження, беззаперечно, ускладнювало належний розвиток багатогалузевого господарства. Уповільнювались впровадження трудомістких технічних культур та розвиток таких прибуткових в умовах півдня галузей, як садівництво і виноградарство. Це, безумовно, спонукало до активної політики переселення. А враховуючи будівництво на півдні України великих зрошувальних систем – Інгулецької, Краснознаменської, Північно-Кримської, що дозволяло збільшити площі зрошуваних земель на 190 тис. га – передбачалось суттєве укрупнення колгоспів та радгоспів півдня робочою силою.

Отже, з боку держави, потреба в переселенській політиці зумовлювалась необхідністю міжгалузевого і територіального перерозподілу трудових ресурсів в інтересах розвитку всього народного господарства та вирівнювання рівнів економічного розвитку районів країни.

Окрім економічних чинників політики переселення спостерігаються й політичні. Передусім це формування суспільства, лояльного до владної партії та її політики. У межах політичних переселень відбувались переселення росіян на західноукраїнські землі. Демографічний розвиток західних областей у 1940–1950-ті рр. визначався затухаючими наслідками війни і, викликаними нею новими політичними і соціально-економічними процесами. Місцеве населення, яке ще до початку війни зазнало численних депортацій та репресій, після їх закінчення не тільки не відзначалось особливою підтримкою радянського режиму, але й стало на шлях опору його політиці. Відповідно, склалася суспільна недовіра влади до вихідців з регіону. Ця недовіра стала одним із чинників заохочення масового переселення російського та зросійщеного елемента на терени західних областей УРСР. Активний переселенський процес у цьому напрямку розгорнувся одразу після приєднання областей до СРСР. У 1940 р. по лінії партійного сектору до галицьких і волинських земель лише Одеський обком КП(б)У спрямував 25 секретарів РК КП(б)У, 13 завідувачів оргінспекторськими відділами, 4 редактори районних газет, 23 прокурори тощо [10, арк. 34–35].

Таким чином, пов'язувати приїзд росіян у західні області лише з економічною «братньою» допомогою не доводиться. Але повністю відкидати економічний чинник теж не варто. Оскільки західні області видавались дуже перспективними для індустріального розвитку новоприєднаними територіями. Їх індустріалізація та урбанізація відбувались форсованими темпами, що вимагало й кадрового забезпечення. Особливо не вистачало спеціалістів та кваліфікованих працівників. Отже, погоджуємося з думкою І. Терлюка, що міграцію російського населення у цьому зв'язку слід розглядати як супровідну [11, с. 52].

Питання регулювання механічного руху населення в умовах існування командно-адміністративної системи управління набували рівня соціальної політики. Завдання ефективного використання трудових ресурсів ставили питання про цілеспрямований державний вплив на міграційні процеси, підвищення ефективності їх спрямування у відповідному напрямку і зведення масштабів міграції до меж, які б відповідали економічним та соціально-політичним потребам радянського суспільства. Серед основних державних причин організованої міграції слід виділити комплекс соціально-економічних та політичних чинників, зокрема: надзвичайні темпи відбудови народного господарства; значні демографічні втрати; збільшення посівних площ; заселення та освоєння малорозвинутих регіонів півдня та сходу УРСР; формування соціальної бази підтримки радянської влади на місцях.

Незважаючи на високу вмотивованість партійного керівництва до здійснення політики переселення, цей процес був добровільним, а отже вимагав використання відповідних важелів заохочення. Окрім розроблення пільгової системи, важливими регуляторами при прийнятті рішення про переїзд були особистісні мотиви потенційних мігрантів. В умовах концентрації виробництва

вивчення першочергових потреб населення дозволяло вдало регулювати міграційні потоки, задовольняти запити людей в більшій мірі в тих регіонах, де необхідним був їх приплив.

Бажання переселитись у більшості випадків обґрунтовувалось одним із чинників. Під час анкетування переселених, яке здійснене дослідницею А. Загробською, 69,4 % сімей пояснили причину свого переїзду одним мотивом, 21 % – двома і лише 0,6 % – кількома [3, с. 92]. На нашу думку, пояснення переїздів одним мотивом не завжди відображало дійсні причини, що зумовлювали зміну місця проживання. Обґрунтовуючи причину переїзду одним мотивом, мігрант, очевидно випускав з уваги інші, іноді важливі, але з його погляду другорядні причини.

Зазвичай, якщо переселенець мотивував переїзд однією причиною, то в 64,8 % – це було незадоволення житловими умовами, 6,7 % – ті, що бажали жити окремо від батьків, 5,7 % були незадоволені оплатою праці. У випадках, коли переїзд обґрунтовувався декількома мотивами, значимість їх варіантів розподілялась за тією ж черговістю: житлові умови, зарплата, а потім інше [3, с. 92]. Отже, бажання переселитись формувалось під впливом певних соціально-економічних факторів, серед яких до основних належить загальний рівень життя.

Повернемося до груп причин переселень, що були виділені на початку статті. До першої групи окрім причин, пов'язаних з впливом командно-адміністративної системи, віднесено й низка особистих мотивів переселень мігрантів. Серед них можна визначити: житлові умови, рівень заробітної платні, умови праці, можливість працевлаштування, наявність або відсутність умов до соціально-професійного зростання, забезпеченість населення продовольчими та промисловими товарами, наявність дитячих дошкільних закладів, шкіл, лікарень, рівень культурно-побутового обслуговування, природно-кліматичні умови. Друга група причин об'єднує міжособистісні зв'язки мігранта: одруження, заміжжя, розлучення, переїзд з батьками, до батьків або родичів та інші сімейні обставини.

Зазвичай, причини економічного характеру домінували. Поряд з цим, не варто відкидати й моральні причини переселень. Державні заклики поїхати на освоєння нових районів знаходили жвавий відгук у народних колах. Більшість щиро хотіли допомогти країні, прагнули брати участь у зведенні чогось суттєвого, бачити результати своєї праці, випробувати себе в нових незвичних умовах. У таких випадках, під час прийняття рішення про переїзд, заробіток або житлові умови відсувались на другий план, затьмарювались іншими міркуваннями. Проте чим довше переселенець жив на новому місці, тим більше впливали умови життя на його рішення залишитися або поїхати.

Отже, розглянемо весь шлях думок індивіда від першого зовнішнього стимулу до міграції – до прийняття їм рішення про від'їзд. Детально цей аспект досліджують соціологи. Т. Заславська називає наступні елементи механізму прийняття такого рішення. По-перше, це зовнішні стимули до міграції. Йдеться про перспективи покращення умов життя при переїзді. По-друге, зовнішні стимули до стабілізації. Тобто необхідність трудових затрат, коштів, часу на переїзд, необхідність фізичної та психологічної адаптації в нових умовах, перспективи погіршення деяких умов у зв'язку з міграцією. По-третє, інформованість потенційних мігрантів про умови життя в передбачуваному місці проживання, про необхідні витрати на міграцію і труднощі адаптації, про можливості влаштування на новому місці [7, с. 59]. Серед інших механізмів, що впливали на визрівання рішення переїздити слід назвати й структуру особистості індивіду та внутрішні спонукання або мотиви міграції, а також життєву ситуацію – зобов'язання на роботі, можливість залишити рідних, стан здоров'я, наявність матеріальних засобів тощо.

Кожна людина при прийнятті рішення про переїзд зважає усі відомі їй факти «за» та «проти», оцінює їх під певним кутом зору залежно від внутрішньої структури особистості, враховує конкретну життєву ситуацію, що склалась, і, врешті решт, приймає те чи інше рішення.

Найчастішою причиною переселень були житлові умови населення. Вони визначались рівнем розвитку житлового господарства і характеризувались досить суттєвими регіональними та галузевими відмінностями його благоустрою. Більш того ситуація ускладнювалась повоєнною розрухою. Під час бойових дій на Україні зруйновано сотні населених пунктів, знищено 40 млн м² житла – біля 50 % довоєнного житлового фонду. Понад 10 млн осіб залишилися без житла та вимушені були мешкати в напівзруйнованих домівках, перенаселених бараках, напівпідвальних приміщеннях і, навіть, землянках [12, с. 276]. З огляду на наведені факти, люди охоче відкликалися на заклики уряду переселятися. А тим паче, коли вони активно супроводжувались агітаційною та роз'яснювальною роботою про переселенську систему пільг, серед умов якої було і забезпечення переселенців житлом з подальшою можливістю закріплення його в приватну власність.

Значний вплив на міграцію населення мали відмінності в оплаті праці. Різниця в рівнях оплати найбільшою мірою пов'язувалась з міжгалузевими відмінностями праці. Так, середньомісячна заробітна платня тих, хто працював на сільськогосподарських підприємствах була значно нижчою, ніж зарплатня тих, хто працював на будівництві і особливо на промислових підприємствах з

постійним характером праці. Порівняймо середньомісячний прибуток селянина та робітника. У 1947 р. заробіток молодого робітника, який щойно закінчив школу фабрично-заводського навчання та отримав 5-й розряд токаря, складав 360 крб. У подальшому, зі збільшенням норми виробітку до 222 % його дохід зростав до 903 крб. Прибуток спеціаліста сталевара при виконанні виробничих завдань на 286 % сягав 2474 крб. Тобто, навіть без урахування понаднормованих обсягів виробітку заробітна платня робітників була досить високою – біля 406 крб. та 865 крб. відповідно [13, арк. 4–5]. Проаналізуємо прибуток колгоспників. Обсяги їх статків різнились від рівня розвитку колгоспу, однак все одно значно відставали від зарплатні міських мешканців. Колгоспи, що відставали у розвитку видавали своїм селянам близько 1 крб. 8 коп. грошима за трудовень. Тобто на місяць, навіть при щоденній праці заробіток не міг перевищити 33 крб. 50 коп. [14, арк. 11]. Істотно не змінилася ситуація і в 1960-х рр. Згідно із підрахунками дослідників, з урахуванням прибутків від особистого підсобного господарства, дохід сім'ї в радгоспах становив у 1965р. приблизно 68–69 %, а у колгоспах 62 % доходу відповідної сім'ї в промисловості [2, с. 98].

Така ситуація зацікавлювала до міграції із сіл у міста, де в основному розвивалася промисловість, підприємства зосереджували значні фонди на проведення соціокультурних заходів та іншого. Отже, з огляду на особистісні мотиви мігрантів, переїзди спрямовувались переважно в великі за чисельністю населення і, зазвичай, багатофункціональні, міста. Важливою причиною цього переміщення була певна різниця в життєвому рівні міського і сільського населення, яка хоч поступово і зменшувалась, але в 40–60-ті рр. ХХ ст. залишалась досить істотною. Притягання до міст мігрантів сприяла не лише різниця в оплаті праці та широкі можливості працевлаштування, але й прагнення молоді здобути вищу та середню освіту, більш високий рівень культурно-побутового обслуговування. У містах розміщувались майже всі існуючі промислові підприємства і спеціальні учбові заклади. Тут більш розвинутою була мережа установ культурно-побутового обслуговування. Тому, певною мірою, рух населення з сіл у міста був закономірним процесом.

Проте не всі сільські переселенці прагнули змінювати свій фах. Величезна кількість колгоспників та одноосібників із центрально-західного району виявляли бажання переїздити до південних та східних сільськогосподарських регіонів УРСР. Частина з них піддавалась агітації, частина мотивувала своє бажання більш сприятливими умовами на півдні та сході для розвитку сільського господарства. «Мне пришлось побывать в Харьковской области, я видел там хорошую, плодородную землю. Я плотник, буду там строить новые дома и обрабатывать хорошую землю», «Мой брат был в Херсонской области и рассказывал какие там хорошие, родящие и просторные поля. Там есть условия хорошей жизни. Я желаю переселиться и работать в Херсонской области», «На цих пісках я промучилась весь свій вік. Тут помер мій чоловік. То нехай хоч мої діти поїдуть і добре поживуть в південних краях України» – зазначалось в заявах людей, що виявляли бажання переселитись [15, арк. 38, 64].

Додавши до економічних чинників потенційних переселенців супутні, але не менш важливі фактори, розуміємо чому планові переселення в УРСР набули значного розмаху. Йдеться про мотиви, що залежали від настрою: бажання жити окремо від батьків, родичів; переїзд до місця проживання родичів, знайомих; відсутність сприятливих умов для одруження членів сім'ї; несприятливі кліматичні умови тощо.

Таким чином, відгуки населення на політику переселення визначався взаємодією різнохарактерних чинників: економічних, соціально-психологічних, природно-кліматичних. Вони мали об'єктивний характер та взаємопов'язані. У радянську добу дія економічних і соціальних факторів міграції трудових ресурсів обумовлювалась економічною політикою держави та набула організованого планомірного характеру. Характер наявної інформації про переселенські процеси не дозволяє зробити остаточні висновки про ступінь впливу окремих факторів на міграцію населення. У багатьох випадках вони настільки перетинались, що складно визначити, внаслідок яких чинників, економічних чи соціальних, відбувався процес міграції. Проте низка безпосередніх і опосередкованих чинників дозволяє стверджувати, що визначальний вплив все ж мали економічні фактори – умови, якими характеризувався рівень життя населення.

Отже, 40–60-ті рр. ХХ ст. в Україні відзначились широкомасштабною політикою переселення. Регулювання міграційних процесів мало державне значення і здійснювалось на рівні соціальної політики. За фасадом задекларованої добровільності переселенських заходів приховувались вагомі державні причини організованих міграцій та чисельні адміністративні важелі, які і сприяли розгорненню масштабного переселенського руху. З іншого боку, спостерігається активна підтримка населенням переселенських закликів. Це свідчить про ретельне вивчення державою першочергових потреб населення з метою задоволення їх передусім у тих регіонах, у яких була підвищена потреба в зростанні чисельності робочої сили.

Список використаних джерел

1. Зайончковская Ж. А. Новоселы в городах (методы изучения приживаемости) / Ж. А. Зайончковская. – М.: Статистика, 1972. – 164 с.
2. Урланис Б. Ц. Проблемы динамики населения СССР / Б. Ц. Урланис. – М.: Наука, 1974. – 335 с.
3. Загробська А. Ф. Організовані переселення в системі міграцій населення УРСР / А. Ф. Загробська. – К.: Наук. думка, 1974. – 112 с.
4. Товкун В. І. Особливості міграції населення Української РСР у 1959–1963 рр. / В. І. Товкун // Український історичний журнал. – № 4. – 1966. – С. 49–56.
5. Янковская Е. А. Перераспределение трудовых ресурсов / Е. А. Янковская. – К.: Наук. думка, 1978. – 132 с.
6. Смолин Г. В. Управління в галузі перерозподілу трудових ресурсів / Г. В. Смолин. – К.: Т-во «Знання» УРСР, 1976. – 48 с.
7. Заславська Т. І. Процеси міграції і їх регулювання в соціалістичному суспільстві / Т. І. Заславська, Л. Л. Рибаківський // Соціологічні дослідження. – 1976. – № 1. – С. 56–65.
8. Волобой П. В. Проблеми територіальної спеціалізації і комплексного розвитку народного господарства УРСР / П. В. Волобой, В. А. Поповкін. – К.: Наук. думка, 1972. – 251 с.
9. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), ф. 1, оп. 23, спр. 2618, 14 арк.
10. Державний архів Одеської області (далі – Держархів Одеської обл.), ф. 11, оп. 1, спр. 1730, 61 арк.
11. Терлюк І. Я. Росіяни західних областей України (1944–1966 рр.) / І. Я. Терлюк. – Львів: Центр Європи, 1997. – 176 с.
12. Ковпак Л. В. Повседневная жизнь и материальные лишения населения Украины в послеоккупационный период (1943–1946 гг. / Л. В. Ковпак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.vsu.by/xmlui/bitstream/handle/123456789/4805/%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D0%BF%D0%B0%D0%BA%20%D0%9B.%D0%92.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
13. Держархів Одеської обл., ф. 11, оп. 12, спр. 942, 133 арк.
14. Держархів Одеської обл., ф. 11, оп. 13, спр. 1086, 105 арк.
15. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 5726, 174 арк.

Наталья Касьянова**СОСТОЯНИЕ И ПРИЧИНЫ ПЕРЕСЕЛЕНИЙ
В СОВЕТСКОЙ УКРАИНЕ В 1940–1960-Е ГГ.**

В рамках статьи внимание сосредоточено на блоке причин, связанных с влиянием административно-бюрократической системы и личностными мотивами потенциальных мигрантов. Сделано вывод о доминировании со стороны государства экономических и политических причин, среди которых: повышенная потребность в трудовых ресурсах в период восстановления и во время дальнейшего наращивания экономического потенциала; резкое сокращение трудоспособного населения; увеличением площадей пахотных земель на Юге и Востоке республики; формирование социальной базы поддержки советской власти в отдельных районах УССР. Среди личностных мотивов переселенцев выделены: желание улучшить материальное положение и жилищные условия, неблагоприятный климат, низкий уровень культурно-бытового обслуживания, тяжелые производственные условия, мотивы, связанные с невозможностью социально-профессионального роста.

Ключевые слова: организованная миграция, сельскохозяйственные переселения, организованный набор рабочих, экономические причины, политические причины.

Natalia Kasyanova**SITUATION AND REASONS OF MIGRATION IN THE SOVIET UKRAINE IN 1940–1960-IES**

The article is focused on the block of causes which are related with the influence of the administrative-bureaucratic system and personal motives of potential migrants. The conclusion about the dominance of economic and political reasons was done and it includes: an increased need of working labor in the reconstructive period and during the further growth of economic potential; an abrupt reduction in the working population; an increase of the arable land in the South and East of the republic; the formation of the social supporting base for the Soviet power in some areas of the USSR. Among the personal motives of immigrants we can identify the following: the desire to improve the financial situation and living conditions, the unfavorable climate, the low level of cultural and community services, the heavy manufacturing conditions, the motives related to the impossibility of social and professional growth.

Key words: organized migration, agricultural migration, organized set of industrial workers, economic reasons, political reasons.